

Kojenecké ústavy na počátku roku 2019

Stručná informace o situaci rok poté*

* Podrobné informace podáváme ve zprávě Dětské domovy pro děti do 3 let věku z roku 2018 a výzkumné zprávě Investice do dětí (obojí dostupné na wearelumos.org/vyzkumy).

Pomáháme dětem. Nabízíme řešení.

www.wearelumos.org

Lumos je mezinárodní organizace, jejímž cílem je změna systému péče o děti tak, aby každé dítě mělo právo vyrůstat v rodině. Lumos se zaměřuje především na prevenci přijímání nových dětí do institucionální péče a podporuje úřady při rozvoji komunitních služeb pro biologické rodiny tak, aby dítě v první řadě mohlo zůstat ve své vlastní rodině. Podporuje také rozvoj náhradní rodinné péče.

Kontaktní osoby: Barbora Křížanová, barbora.krizanova@wearelumos.org, 603 170 944;
Jan Klusáček, jan.klusacek@wearelumos.org, 721 141 871

Praha, březen 2019

Kojenecké ústavy

Bývalé kojenecké ústavy, dnes zpravidla nazývané dětská centra, jsou zdravotnická zařízení spadající do gesce Ministerstva zdravotnictví ČR. Poskytují zdravotní službu „dětský domov pro děti do 3 let věku“. Tato zařízení se snaží, v mezích kolektivní péče o děti, zajistit dětem co nejlepší podmínky pro jejich vývoj.

Dostupné výzkumy nicméně ukazují, že děti se nevyvíjí optimálně ani v případě umístění v kvalitní kolektivní péči a že s umístěním do pobytové péče jsou vždy spojené určité negativní dopady na vývoj dětí.

Kolektivní pobytová péče o děti ze své podstaty nemůže poskytnout dětem takové interakce a vztah s jednou či dvěma stabilními pečujícími osobami jako rodina (ať už biologická nebo náhradní).

Hlavní zjištění

Co se daří

- 1 Do bývalých kojeneckých ústavů¹ je umísťováno **stále méně nejmenších dětí ve věku 0–3 roky². Na počátku roku 2019 jich bylo samotných na pobytu v kojeneckých ústavech 335. To je o 106 (24 %) méně než o rok dříve**, kdy jich bylo 441.
- 2 Umísťování kojenců do ústavní péče se **stalo prakticky minulostí v polovině České republiky**.
- 3 Významně klesl počet nejmenších dětí v kojeneckých ústavech i v krajích, které ještě před rokem vykazovaly vysoká čísla. **Středočeskému kraji se za rok podařilo snížit počet dětí do 3 let včetně v kojeneckých ústavech na polovinu (z 89 na 45)**. O třetinu klesl počet nejmenších dětí v kojeneckých ústavech v Praze a v Jihomoravském kraji.

Kde je třeba přidat

- 1 **Celkový počet dětí** na pobytu v kojeneckých ústavech se nesnížil tak významně, klesl z 649 na 571 (o 12 %), protože **došlo k mírnému zvýšení počtu dětí ve věku 4 roky a více (z 208 na 236)**. **Děti starší 4 let tak už nyní tvoří 41 % ze všech dětí v kojeneckých ústavech. Nadpoloviční většinu už tvoří ve 13 z 25 zařízení**. Nevíme, zda je to způsobeno tím, že jsou do zařízení přijímány děti starší tří let nebo se jedná o děti, které byly přijaty mladší a v zařízení zůstávají (což je pravděpodobnější). V každém případě se nabízí otázka, proč tvoří děti předškolního věku tak velkou část klientely kojeneckých ústavů, tedy zařízení specializovaných na péči o kojence a batolata, kde zajišťují péči zdravotní sestry a dle zákona by měly poskytovat péči primárně dětem do 3 let?
- 2 V kojeneckých ústavech **bylo 170 dětí (30 % ze všech) na základě smlouvy** mezi zákonným zástupcem a zařízením. To znamená, že v případě těchto dětí nemuselo před jejich umístěním do ústavní péče dojít k žádnému pokusu o podporu rodiny tak, aby se našlo jiné řešení a dítě mohlo zůstat v rodině. Tyto děti mohly být např. umístěny do ústavu rovnou z porodnice a rodině nemusela být nabídnuta žádná podpora, která by umístění dítěte mohla zabránit. Do péče sociálně právní ochrany se takové děti dostávají až po několika měsících pobytu v ústavním zařízení. (Česká republika umožňuje jako jedna z posledních zemí v Evropě umístění malého dítěte do ústavní péče kojeneckého ústavu na přímou žádost rodiče i bez jakéhokoli zapojení orgánu sociálně-právní ochrany. Zařízení je ze zákona povinno informovat OSPOD až po šesti měsících nebo v případě opakovaného pobytu dítěte).
- 3 Nedošlo ke zlepšení v Ústeckém kraji. Minimálně 100 (tedy skoro třetina) z nejmenších dětí v kojeneckých ústavech pochází z tohoto jediného kraje. Ústecký kraj disponuje pouze asi 40 pěstouny na přechodnou dobu. Moravskoslezský kraj jich má přes 130, více pěstounů, než Ústecký kraj mají i některé menší kraje, jako je např. Královéhradecký kraj, který má o 300 tisíc méně obyvatel než Ústecký kraj (a pouze 1 dítě do 3 let v kojeneckém ústavu).
- 4 Vysoký zůstává počet nejmenších dětí v ústavní péči v Plzeňském kraji, přičemž významná část (42 %) z nich je stále umístěna na základě smlouvy mezi zákonným zástupcem a zařízením.

¹ Pro stručnost a srozumitelnost používáme termín kojeneckých ústav pro označení zdravotní služby „dětský domov pro děti do 3 let věku“.

² Právě pro nejmenší děti je pobyt v ústavním zařízení nejvíce škodlivý.

Doporučení: co dál s bývalými kojeneckými ústavy?

Zřizovatelé zařízení (převážně kraje) by měli:

- 1 Provést **podrobné vyhodnocení situace dětí umístěných v ústavní péči v kojeneckých ústavech** a jejich rodin s cílem identifikovat jiné možnosti řešení situace dítěte.
- 2 Zvážit kroky, jak zabezpečit rodinám s malými dětmi podporu ze strany orgánu sociálně-právní ochrany ještě před umístěním dítěte do ústavní péče, nikoli až po několika měsících pobytu v případě umístění na základě smlouvy mezi zákonným zástupcem a zařízením (ze zákona vyplývá povinnost zařízení informovat OSPOD až po šesti měsících nebo při opakovaném umístění).
- 3 Provést **analýzu zdravotních a sociálních služeb**, které kraj skutečně **potřebuje** s ohledem na prioritu ponechat dítě v rodině vlastní či náhradní.
- 4 Provést **analýzu potenciálu** jednotlivých existujících **zařízení** pro poskytování služeb identifikovaných v předchozím kroku jako potřebných. Mělo by být vzato v potaz:
  - a. Dostupnost zařízení ve vztahu k identifikovaným potřebám.
  - b. Předpoklady pro poskytování jiných zdravotních a sociálních služeb, než je pobytová péče o nejmenší děti.
  - c. Ne/vhodnost a ne/ekonomičnost využívání stávajících budov zařízení pro poskytování nových služeb.
- 5 **Rozhodnout**, jakou část z dotací aktuálně vynakládaných na provoz zařízení:
  - a. budou **nadále** přidělovat těmto zařízením (na poskytování jiných služeb),
  - b. **přerozdělí mezi jiné poskytovatele zdravotních a sociálních služeb**, protože mají lepší předpoklady pro poskytování služeb, které zajistí naplnění potřeb dětí. Měli by se přitom držet toho, že jde o finanční prostředky systému péče o ohrožené děti, a tudíž by neměly být využívány na jiné druhy veřejných služeb mimo péči o ohrožené děti,
  - c. **přidělí na rozvoj malé pobytové služby v komunitě mimo ústavní** budovy (kapacita 4 – 6 dětí), v nichž je reálně přiblížit péči o děti běžnému životu.

Vláda by měla podpořit přesun většiny bývalých kojeneckých ústavů do působnosti resortu sociálních věcí

- 1 **Několik** bývalých kojeneckých ústavů funguje spíše jako poskytovatel ambulantních zdravotních služeb (to platí např. DC Kyjov a Znojmo). V jejich případě **situace není jednoznačná**.
- 2 Zařazení **většiny ostatních** zařízení do působnosti resortu sociálních věcí se jeví jako **případné** vzhledem k tomu, že jimi poskytované **služby** jsou **spíše sociálního charakteru**.

Pokud nedojde k dohodě mezi ministerstvy zdravotnictví a práce a sociálních věcí na tom, že podpoří zřizovatele v zařazení většiny bývalých kojeneckých ústavů do sociálního resortu, hrozí řada negativních dopadů.

- 1 Dokud ponese náklady za umístění do DD pro děti do 3 let resort zdravotnictví, **nebudou** sociální odbory krajů **pobízeny**:
  - a. **rozvíjet alternativy** ústavní péče o děti jako jsou sociální služby podporující rodiny nebo pěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu,

- b. **k tomu, aby dbaly na** správné fungování procesů v ochraně dětí, zejména na to, že umístění do **ústavní péče je poslední možností**.
- 2 Bude docházet **k nehospodárnému nakládání s prostředky daňových poplatníků** (viz výše). Naopak přesun zařízení do působnosti sociálního resortu umožňuje využití prostředků na nedostatkové sociální služby.

Další zjištění

- 1 18 z 25 kojeneckých ústavů zároveň provozuje zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP), službu spadající do působnosti sociálního resortu. Celkem bylo na počátku roku 2019 v ZDVOP při kojeneckých ústavech 132 dětí. To je o 38 dětí (22 %) méně než v roce 2018.
- 2 Pouze 46 (35 %) ze 132 dětí ve ZDVOP při kojeneckých ústavech byly děti do 4 let věku. Zřizování ZDVOP při kojeneckých ústavech bylo historicky obhajováno potřebností specializovaných ZDVOP pro nejmenší děti. Nabízí se otázka, proč by měla být ZDVOP při kojeneckých ústavech nadále provozována, když většinu z dětí do nich umístěných již tvoří starší děti, přičemž jakýkoli ZDVOP (tedy i ZDVOP při KÚ) má povinnost přijmout děti do 18 let věku.
- 3 Jediný kraj (Středočeský) zajistil téměř polovinu (42 %) z celkového snížení v počtu nejmenších dětí v kojeneckých v ČR. Významné snížení bylo s největší pravděpodobností spojené s větším využíváním pěstounů na přechodnou dobu (v roce 2018 bylo neobsazených pěstounů na přechodnou dobu několik desítek, zatímco v roce 2019 jich v době, kdy probíhalo dotazování bylo jen několik).
- 4 Jak je vidět z grafu 1, dvě třetiny kojenců a batolat v ústavní péči jsou pouze v 4 krajích (Ústeckém, Plzeňském, Středočeském a Praze). Naopak v 9 krajích, které již od praxe umísťování nejmenších dětí do ústavní péče téměř ustoupily, je dohromady v kojeneckých ústavech pouze 70 dětí do 4 let (21 % ze všech v ČR).

Zdroj dat

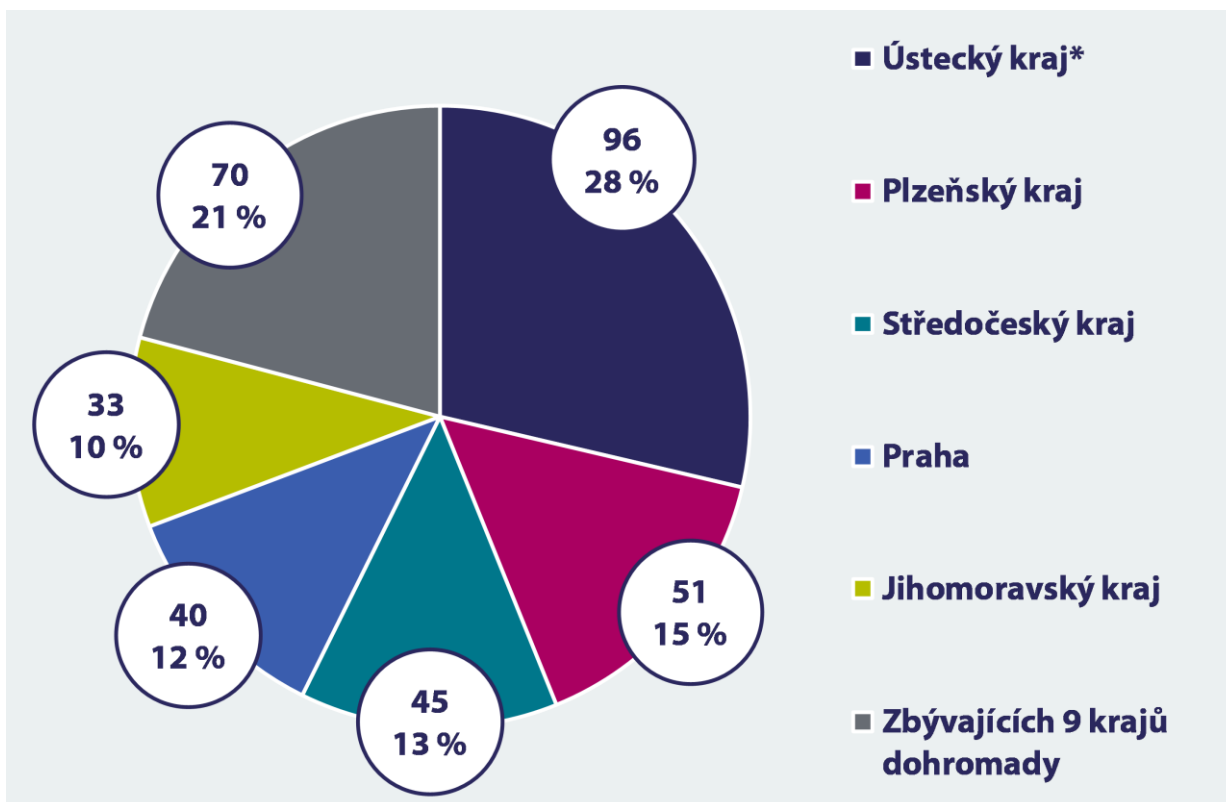
Tato Zpráva je založena na dotazování jednotlivých zařízení v lednu 2019 a stejného dotazování o rok dříve. Zařízení byly položeny následující otázky:

1. Kolik samotných dětí (bez matky) je aktuálně v zařízení na pobytu v režimu zdravotní služby dětský domov pro děti do 3 let (využívá lůžkovou zdravotní péči)? Nepočítaje krátkodobé respitní pobyty (do 2 týdnů trvání).
2. Kolik z výše uvedených dětí je ve věku 4 roky a více?
3. Kolik z dětí je v této zdravotní službě umístěno na základě rozhodnutí soudu/předběžného opatření?
4. Kolik dětí je aktuální celkem ve ZDVOP při zařízení?
5. Kolik z dětí ve ZDVOP je ve věku 4 roky a více?

Důležitá poznámka k počtům dětí v kojeneckých ústavech v jednotlivých krajích

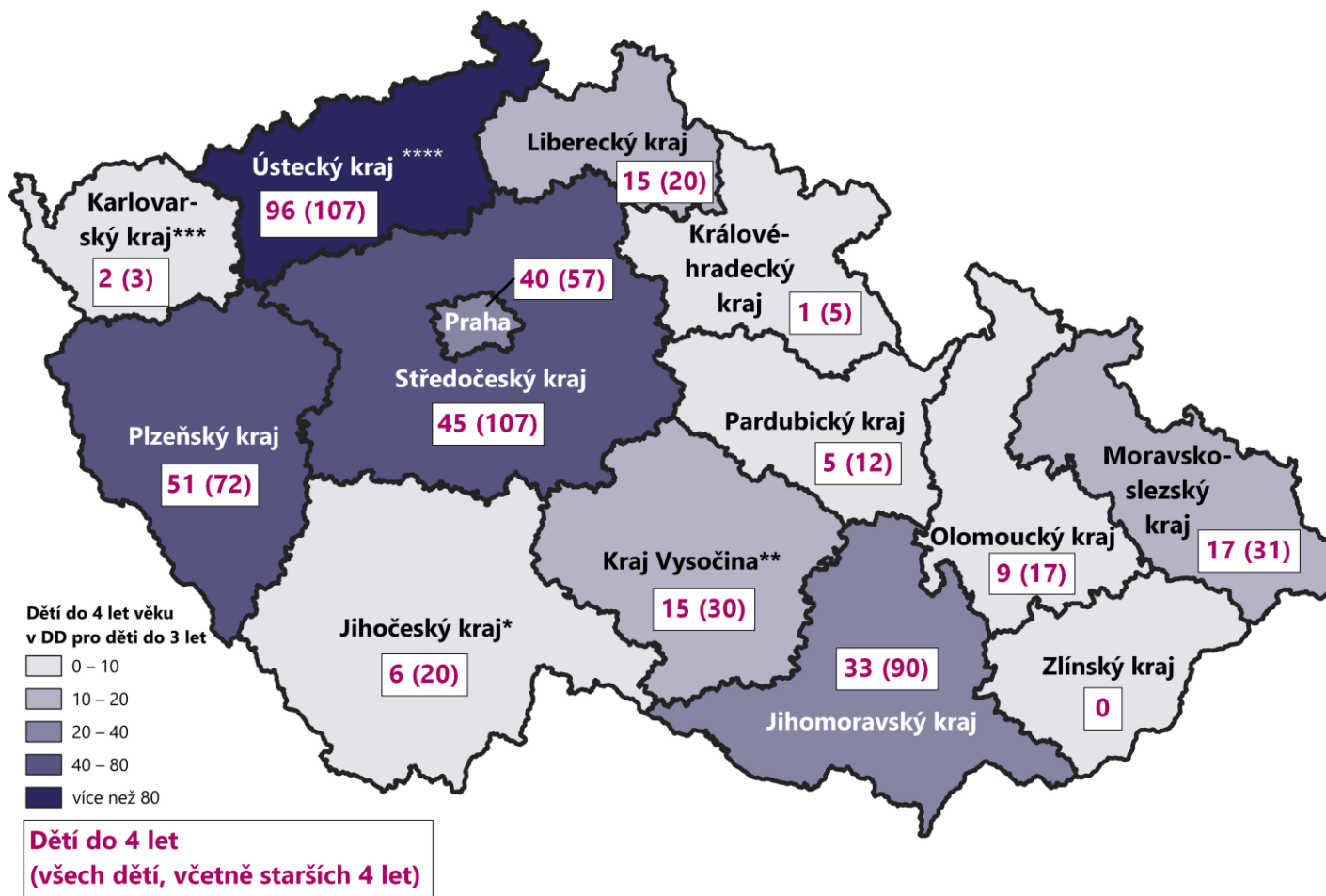
Kojenecké ústavy jsou zařízení s celorepublikovou působností. To znamená, že ústav v jednom kraji může přijímat (a někdy skutečně přijímá) i děti z jiných krajů. Ústavy však zpravidla poskytují péči dětem z kraje, ve kterém se nachází. Nezatěžovali jsme proto zařízení dotazováním na počty dětí v nich umístěných dle kraje původu dítěte. Výjimkou je Kraj Vysočina a Karlovarský kraj, kde bylo v tamních ústavech více než jednotky dětí ze sousedních krajů (Jihočeského a Ústeckého). Proto v těchto případech uvádíme v grafech a mapě níže pouze počty dětí z kraje, kde se zařízení nachází (viz poznámky pod mapou). Je možné, že i v případě jiných krajů byly v tamních zařízeních umístěny děti z jiných krajů, jedná se však o jednotky. Rozdíly mezi počtem dětí v ústavech v kraji a počtem dětí v ústavech z daného kraje však nebudou zásadní (vyjma výše uvedeného Karlovarského kraje a Kraje Vysočina).

Graf 1: Děti do 4 let věku na pobytu v kojeneckých ústavech na počátku roku 2019

* V případě Ústeckého kraje započítáváme i 15 dětí z DD pro děti do 3 let v Karlových Varech, které nejsou z Karlovarského kraje, ale z Ústeckého kraje.

Mapa 1: Počet dětí na pobytu v kojeneckých ústavech na počátku roku 2019

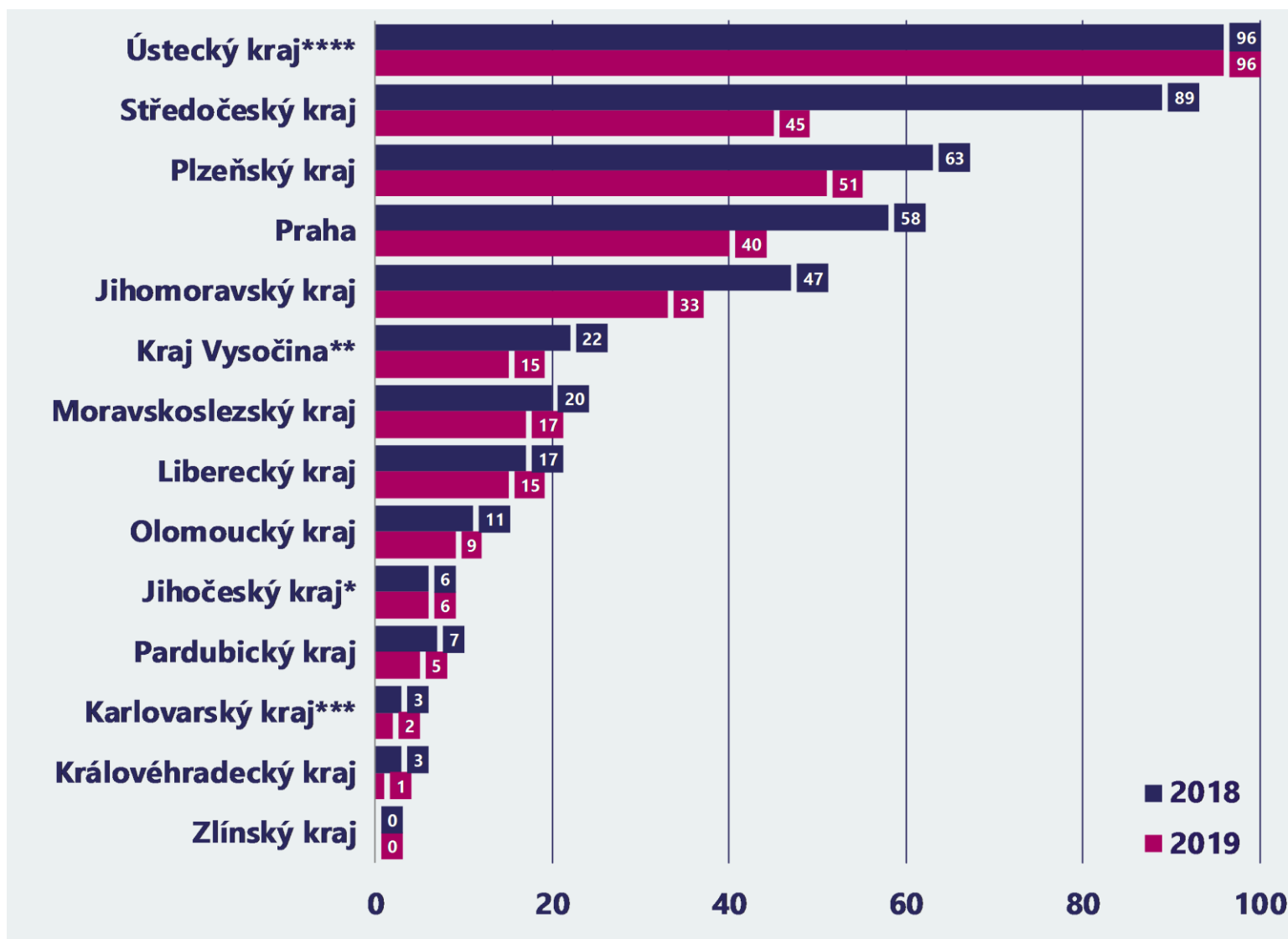
* V Jihočeském kraji není žádný DD pro děti do 3 let, ovšem zařízení v Kamenici nad Lipou v Kraji Vysočina uvedlo, že v něm bylo na pobytu 6 dětí do 4 let (20 celkem) z Jihočeského kraje.

** Nepočítaje 6 dětí do 4 let (20 celkem) v zařízení v kraji, které jsou z Jihočeského kraje.

*** V DD pro děti do 3 let v Karlových Varech bylo celkem 16 dětí do 3 let včetně, ovšem dle informace z Karlovarského kraje pouze 3 byly z Karlovarského kraje.

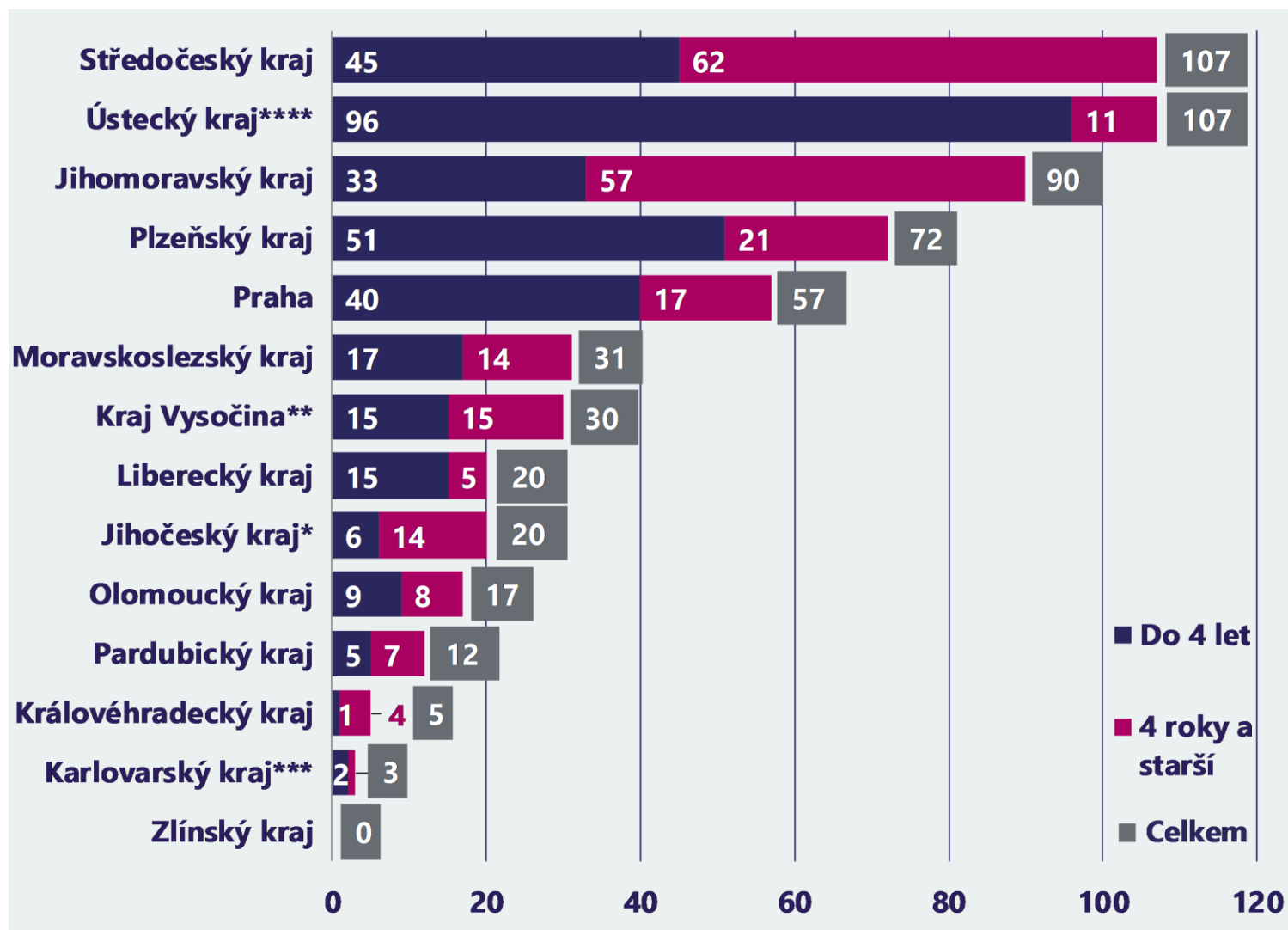
**** Započítáváme i 15 dětí v DD pro děti do 3 let v Karlových Varech, které nejsou z Karlovarského kraje, ale z Ústeckého kraje.

Graf 2: Srovnání počtu dětí do 4 let věku na pobytu v kojeneckých ústavech v krajích ČR na počátku let 2018 a 2019

* a ** a *** a **** Viz poznámky pod mapou výše.

Graf 3: Počty dětí v kojeneckých ústavech z počátku roku 2019 v jednotlivých krajích ČR podle věku dítěte

* a ** a *** a **** Viz poznámky pod mapou výše.

Tabulka 1: Počty (samotných) dětí na pobytu v jednotlivých kojeneckých ústavech na počátku roku 2019

Kraj	Název	Celkem Děti v DD pro děti do 3 let (samotné děti)	Děti v DD pro děti do 3 let, kterým je do 4 let	Děti v DD pro děti do 3 let, kterým je 4 roky a více	Absolutní úbytek dětí do 4 let věku mezi lety 2018 a 2019	Relativní úbytek dětí do 4 let věku mezi lety 2018 a 2019
Praha	DĚTSKÉ CENTRUM PŘI FTN, PRAHA, KRČ	48	38	10	-15	-28 %
Praha	DĚTSKÝ DOMOV CHARLOTTY MASARYKOVÉ	9	2	7	-3	-60 %
Středočeský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM KOLÍN	12	8	4	-24	-75 %
Středočeský kraj	DĚTSKÝ DOMOV Kladno	21	10	11	-6	-38 %
Středočeský kraj	DĚTSKÝ DOMOV MILOVICE	29	12	17	-4	-25 %
Středočeský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM MLADÁ BOLESLAV	24	13	11	-3	-19 %
Středočeský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM STRANČICE	21	2	19	-7	-78 %
Plzeňský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM PLZEŇ	50	42	8	-14	-25 %
Plzeňský kraj	DĚTSKÝ DOMOV TRNOVÁ	22	9	13	2	29 %
Karlovarský kraj	KRAJSKÝ DĚTSKÝ DOMOV PRO DĚTI DO 3 LET	18	16	2	-2	-11 %
Ústecký kraj	KOJENECKÉ ÚSTAVY ÚSTECKÉHO KRAJE	92	82	10	2	2 %
Liberecký kraj	DĚTSKÉ CENTRUM LIBEREC	20	15	5	-2	-12 %
Královehradecký kraj	SDRUŽENÍ OZDRAVOVEN A LÉČEBEN OKRESU TRUTNOV, DĚTSKÉ CENTRUM DVŮR KRÁLOVÉ N. L.	5	1	4	-2	-67 %
Pardubický kraj	DĚTSKÉ CENTRUM SVITAVY	6	2	4	0	0 %
Pardubický kraj	DĚTSKÉ CENTRUM VESKÁ	6	3	3	-2	-40 %
Kraj Vysočina	TROJLÍSTEK – CENTRUM PRO DĚTI A RODINU	27	10	17	-2	-17 %
Kraj Vysočina	DĚTSKÉ CENTRUM JIHLAVA	23	11	12	-5	-31 %
Jihomoravský kraj	CHOVÁNEK – DĚTSKÉ CENTRUM RODINNÉHO TYPU	44	21	23	-2	-9 %
Jihomoravský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM KYJOV	14	7	7	0	0 %
Jihomoravský kraj	LILA DOMOV PRO POSTIŽENÉ DĚTI OTNICE	26	4	22	2	100 %
Jihomoravský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM ZNOJMO	6	1	5	-14	-93 %
Olomoucký kraj	DĚTSKÉ CENTRUM OSTRŮVEK, OLOMOUC	17	9	8	-2	-18 %
Moravskoslezský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM DOMEČEK	16	10	6	0	0 %
Moravskoslezský kraj	DĚTSKÝ DOMOV JANOVICE U RÝMAŘOVA	8	3	5	0	0 %
Moravskoslezský kraj	DĚTSKÉ CENTRUM ČTYŘLÍSTEK	7	4	3	-3	-43 %

LUMOS

Pomáháme dětem. Nabízíme řešení.